

Read Online

Nicholai Studies, Vol. II, No. 4 (2022): 401–414.

DOI: <https://doi.org/10.46825/nicholaistudies/ns.2022.2.4.401-414>

UDC: 271.222(497.11)-722.52-36:929 Николај Велимировић, свети

Received: July 6th, 2022. Accepted: July 22nd, 2022.

Signposts of Saint Nicholai Velimirovich

Goran M. Janićijević

Orthodox Youth Center “Saint Petar of Sarajevo,”

East New Sarajevo, Republika Srpska

✉ dgjanicijevic@gmail.com

Abstract: Thanks to the communique of the Holy Assembly of Bishops of the Serbian Orthodox Church, issued after their last year’s regular meeting, we were able to recall that in 2021 three anniversaries connected with the saintly image of Nicholai of Ohrid and Žiča were celebrated. One hundred and forty years have passed since his birth in the village of Lelić in the middle of Podgorina, a village which became famous precisely because of him. Just as Nazianz is known after St. Gregory the Theologian, Lelić became famous after Nicholai. It has also been sixty-five years have passed since Nicholai’s blessed death, as well as thirty years since the transfer of his miraculous relics.

It seems that “everything” has been said about St. Nicholai of Ohrid and Žiča, however, our need for a word in the Glory of God and the Saint’s honor is motivated by the desire that this beloved of God could be seen again and again on the basis of his imperishable deeds. Nicholai’s legacy, in this way, becomes the lens of our recognition in the hagiological reflection of his mystical presence among us until today. The very complex topic of his achievements, which postulates numerous researches, will be referred to in the upcoming presentation, focused on the text of the Troparion from the Service to the Saint.

The backbone of the presentation on the announced topic is an empirical experiment with the aim of pointing out the significance of the works of St. Nicholai of Ohrid and Žiča. With the deep conviction that many Orthodox Christians share such experiences in an immediate way, the au-

thor's reflections on the mentioned topic are conveyed. At the same time, the acquired knowledge indicates a high degree of analogy with the content of the Troparion from the service to St. Nicholai of Ohrid and Žiča.

Key words: Saint Nicholai Velimirovich of Ohrid and Žiča, Lake Ohrid, Lelić, Bialystok, Petar II Petrović Njegoš.

Путокази Светог Николаја Велимировића¹

Горан М. Јанићијевић

Православни центар за младе Свети Петар Сарајевски,

Источно Ново Сарајево, Република Српска

✉ dgjanicijevic@gmail.com

Апстракт: Окосницу излагања на најављену тему чини емпиријски оглед са циљем указивања на значај тековина Светог Николаја Охридског и Жичког. Са дубоким уверењем да многи православни хришћани деле таква искуства на непосредан начин преносе се рефлексије аутора на наведену тему. Стечена сазнања, истовремено, указују на висок степен аналогности са садржајем тропара из службе Светом Николају Охридском и Жичком.

Кључне речи: Свети Николај Велимировић Охридски и Жички, Охридско језеро, Лелић, Бјалисток, Петар II Петровић Његош.

Увод

Благодарећи саопштењу Светог Архијерејског Сабора Српске Православне Цркве, издатог након прошлогодишњег редовног заседања, могли смо се подсетити да су се у 2021. години од рођења у телу Господа Нашег Исуса Христа сустичу чак три годишњице повезане са светитељским ликом Николаја Охридског и Жичког. Стотину и четрдесет година протекло је од његовог рођења у селу Лелић усред Подгорине, ко-

---

¹ Основне тезе рада са сличним називом првобитно су биле постављене су на вебстраницу Епархије тимочке, поводом назначених јубилеја, повезаних са Светим Николајем.

је се прочуло и прославило управо по њему. Интересовање за Николајев живот и дело допринело и ширем познавању бурне историје наших народа у овим крајевима, међутим, кроз векове османлијске владавине намучено али стоички профилисано тамошње становништво свакако да у своје време није могло предвидети да ће покољења угледати један од најплоднијих изданака сопствене лозе. Као што је по Светом Григорију Богослову познат Назијанз тако се по Николају прочуо Лелић. Такође се испунило шездесет и пет година од Николајеве блажене кончине као и тридесет година од преноса његових чудотворних моштију. Чини се да је о Светом Николају Охридском и Жичком „све“ речено, међутим, наша потреба за још једним *словом* у Славу Божју и светитељеву част мотивисана је израженом жељом православних Срба али и других народа да овај угодник Божји опет и поново буде сагледан на основу непролазног дела. Николајево наслеђе, на тај начин, постаје сочиво нашег препознавања у агиолошком одразу његовог мистичног присуства међу нама све до данас. Веома сложена тема његових тековина, која постулира бројна истраживања, тек ће бити дотакнута у предстојећем излагању, фокусираном на текст тропара из службе Светитељу.

Злаїшоусїи їройоведнїче Васкрслої Хрїста, їуїїовоїо рода срїскоїа крїїоносноїа у векове

Одлука да на један личан начин приступим назначеној теми има упориште и полазиште у уверењу да ме Николајев светиљски лик на један „мистични“ и психагошки начин (Draškić Vićanović 2012,10)² прати кроз овоземаљски живот. То је оно

² Психагошки аспект огледа се у снажном дејству речи и слике на душу перципијента, који је у естетички уочен на основу Горгијиног списка „Похвала Хелени“ и даје основ културолошком сагледавању личности и тековина Светог Николаја (на основу писане оставштине и бројних „многоречитих“ фотографија): „Управо тај моменат — Горгијино транспоноване појма психагогије са речи (психагогију као својсво дејства речи доказао је у трећем аргументу) на слику — навело нас је на закључак да је психагогија први појам у античкој грчкој естетичарској теорији који је употребљен као призма фузионисања ликовне уметности и поезије.“

необично, повезано са личношћу Светог Николаја — потреба не малог броја људи за непосреднијим односом са њим, упркос временској дистанци. Овај феномен формално је уобличио академик Владета Јеротић на основу сопствене интроспекције кроз фиктивни дијалог са Светим Владиком (Јеротић 1993, 1),³ чији прозорљив лик као да прати оне који чезну за смисленошћу. Николајеви дискретни „путокази“ кроз године мог сазревања и старења, са друге стране, указују на чињеницу да није реч о *и́раћењу* већ извесном метафизичком *и́ушевођси́ву*, у чему се овај горостас православља прикључује назначењу и смислу, већ препознатим у личности и тековинама Светог Саве.

Расијевана лиро Духа Свейоја

Први значајнији сусрет са богословско-књижевним тековинама *свенародној Владике* догодио се осамдесетих година двадесетог столећа у манастиру Химелстир у Немачкој тј. у манастирској штампарији у којој је тадашњи Епископ Српске православне цркве за европски континент Лаврентије умножавао и коричио Николајева дела, да би, потом, постала доступна српским читаоцима у матици и расејању, који у то време још нису били спознали његове богословске тековине. Том приликом добио сам на дар издање његовог рукописа *Речи српском народу кроз ѿамнички йрозор* (Велимировић 1985, 5).⁴ До данас се нисам одвојио од ове књиге и када је листам наилазим на потпис Ђакона Томислава Петковића,⁵ ко-

³ „Водио сам са Вама у мислима много разговора — о најразноврснијим темама, сходно разноврсности садржаја на какве сам наилазио у Вашим књигама. Из таквих разговора произашла су и ова моја смела питања упућена Вама, као и Ваши одговори које сам, раширене и растурене, налазио у Вашим проповедима, предавањима, чланцима, есејима, поукама...”

⁴ У Предговору поменутог издања, који је написао Епископ Лаврентије, стоји: „Ове странице написао је Епископ Николај као заточеник у злогласном логору Дахау, код Минхена у Немачкој 1945. године. Да му не би стражари рукопис пронашли, брижљиво га је чувао и име „Немац“ и „Немачка“ није смео писати пуним словима, већ само са „Н“. (Велимировић 1985, 5)

⁵ Данас свештеник у Књажевцу.

ји сведочи да ју је читао марта месеца 1988; књига је ишла „од руке до руке“ чиме се потврђује чињеница њене недоступности у то време. Оно што представља окосницу списа садржи се у једној епизоди о психофизичком исцрпљивању Николаја заточника у логору Дахау: на свакодневно провокативно питање тамничара да ли верује да је Исус Христос Бог (?), светитељ је једном одговорио да „не верује“. Према наводима Епископа Лаврентија разговор је настављен на следећи начин: „Срећан сам што видим културна човека — обрадова се он па настави: Кад сам био дечак ја сам веровао, јер су ме тако учили, али сада уопште не верујем. Ја му рекох: — Мој случај је другачији од Вашег. Кад сам био дечак ја сам веровао, али сада не морам више да верујем, јер знам да Бог постоји. Кроз искуство моја вера је постала знање“ (Велимировић 1985, 6).⁶ Боговиђење или тајновиђење готово се може препознати у Николајевом погледу на фотографијама из овог периода. Посебно катарзично стање својствено је неправедно утамниченим, односно, кажњеницима без кривице, своје мисли управљајући ка вишем смислу, што је и тема дела Леонида Андрејева *Моје белешке* (Andrejev 1981). Николајево затворништво, са друге стране, представља и оквир његовог исповедања вере и готово исихастичког прогледавања. Тиме је наглашен и гносеолошки темељ православне вере у Тројичног Бога: *вера* (*πίστis*) и *знање* (*γινῶσις*) једно су а *οἰκρивεње* представља аутентичну методологију наведене синтезе.

Одуховљеност Николајевих тековина најпре се рефлектује кроз његову парадигматичност као „једног од многих“ како у односу на кохезиону улогу у сфери „свенародне заједнице верних“ тако и на нивоу ауторства духовних песама. Као што су неки псалми са мањим или већим степеном поузданости приписани праведном цару и пророку Давиду тако, по свему судећи, никада нећемо докучити које духовне песме је саставио Николај а које даровити народни анонимни песници по угледу на њега. Блаженог спомена архимандрит Јован

⁶ Наведено према Предговору Еп. Лаврентија. Поменимо како с друге стране постоје одређене резерве у погледу аутентичности овог дела (Petrović 2020).

Радосављевић сматрао је тзв. богомољачки покрет извесном духовном припремом за године прогона у безбожном комунистичком друштву као што је и исихастички покрет, према истом аутору, у своје време оснажио православне за истрајавање кроз дуго османлијско ropство (Радосављевић 1985, 26).

Поносе и љубави монаха, радовање и похвало свештеника

По свему судећи, управо ме је поменута синтеза као „невидљиви Николајево путоказ“ 1988. године довела до студирања на Богословском факултету СПЦ, на којем се догодио „наш други сусрет“. Спремајући се за писање семинарског рада на предмету Увод у богословље код тадашњег професора Епископа банатског Амфилохија Радовића на тему Николајевог доприноса богословљу, ишчитао сам бројна, мада не и сва његова дела, од којих ми је тада најприсније било *Молијве на језеру* (Велимировић 1996б, 7–137). Чини се да појмови младости и мистике стоје у антитетичком односу, међутим, контекмплативна синтеза препозната у мисаоним тековинама тада још увек младог Николаја указује на чињеницу да не само да је могућа већ и пресудна компонента у развоју једног филозофа и теолога. Осим у случају ретких подвижника, наше *личносно зрење* (сазревање) иначе се не одвија на крилима „тајинских созерцања“ већ је опредељено рационалистичким узусима цивилизације и културе којима припадамо и раздобља у којем живимо. Николајево мистичко сагледавање Једног у Тројици слављеног Бога у „онтолошком миру“ Охридског језера за његове читаоце представља необично али ипак прихватљиво искуство те се код њих, попут „утисног жига“ трајније задржава у свести и повремено актуализује. Све то доприноси макар наслућивању оквира светитељевих мистичких спознаја.

Следећи Николајево „невидљиви путоказ“ 1991. одвео ме је на Врачарски плато на којем смо дочекали његове целебне и чудотворне мошти а недуго потом и до њиховог коначног одредишта на свештеном локусу манастира Лелић. У то време

настала су и моја прва али скромна изобразења његовог светељског лика на којима се и данас уз наивност препознаје и „учинак љубави и надахнућа“. Одлазио сам у Лелић, не толико често колико сам желео, и у кивоту у којем је лежало његово тело „видео“ више живота и смисла него што их је омогућавао животни реалитет. Николајева „созерцања“ Светога Саве, Његоша и Достојевског отворила су ми пут поимања ових „созерцатеља“ и дивуса праве и здраве просвећености старог континента. Кроз Николајева тумачења била је омогућена и спознаја Његошевог наводног пантеизма: „Верујући у Бога, којим живи цела природа, Његош се стално осећао у присуству Његовом. Однос Његоша к Богу — а изванредан однос неизбежно је средство осећања Божјег присуства може се изразити једном речју — молитва. Чудновато је, но зато не мање неспорно је да човек који је избегавао церемонијалне и официјалне молитве, који је изазивао подозрење „мирјанствујушчег“, није у ствари никад ни прекидао своју молитву“ (Велимировић 1996а, 160). Николајев „мисаони кључ“ за дубље поимање Његошеве песничко-философске религиозности донео је катарзу бројним читаоцима овог списка па и савременицима, попут Патријарха српског Гаврила (*Мемоари Патријарха српског Гаврила* 1990, 134–135).⁷ Аутентична вера и дубина поимања ноумених појава и појмова биле су својствене како „ловћенском тајновидцу“ и руском созерцатељу човекове душе тако и Николају — свеправославном промислитељу *Јединој Човекољубци*.

Потом ме је животни пут одвео до цркве Светог Саве на њујоршком Менхетну, која се српском зове захваљујући и Николају „странствујућем“ те његовом угледу у англиканској цркви. Овај храм припадао је парохији њујоршко-епископалне цркве

⁷ „У томе своме раду, који је изнад свега врло оригиналан, Епископ др Николај, ушао је у тајне лавиринте душе и осећања, које је Његош поседовао. Он је приказао однос Његошев према Богу, из кога се види колико је Владика био дубоко религиозан. Из свега тога тачно се може извући доказ о постојању Божјег бића и његове свемоћи. Бог је управитељ свега видљивог и невидљивог, што је Његош у својој замисли заиста величанствено изнео и приказао. Епископ др Николај био је са овим очито одушевљен, па је под таквим утисцима и написао *Религију Њејошеву*.“

Свете Тројице са седиштем на Вол Стриту, коју смо посетили када се налазила на рубу огромне рупе из које се међу остацима срушеног Светског трговинског центра уздизао један крст, спонтано настао топљењем и ломљењем металне конструкције „кула близнакиња“. Било је у томе неке „пророчке знаковности“ што је подсећало и на Николајеве опсервације модерног доба. У међувремену, горела је и сама црква Светог Саве, која се данас обнавља, чини се, као један од симболичних знакова духовног „прејемства“ тј. основа повезаности Првог српског архиепископа и Николаја Охридског и Жичког. Један лик Светог Саве на платну, тада, даривали смо овој њујоршкој цркви а касније се испоставило да припада малобројним предметима које није прогутала ватра те је у литији ношен као символ будуће обнове. Благодарехи тадашњем старешини храма и њујоршом пароху о. Ђокану Мајсторовићу отпутовали смо том приликом у Пенсилванију и посетили манастир Светог Тихона у којем је Николај провео последње године и дане свог овоземаљског живота и на том месту преселио се у „Небеску Србију“. Међу бројним предметима у манастирској ризници — одеждама и личним Николајевим стварима евоциране су године његовог боравка у овој удаљеној светињи. Уз утиске духовности ове свете обитељи ипак смо се осећали као странци и у томе, вероватно, доживели и нешто од Николајевих тадашњих осећања. Ипак, његова светитељска „аура“ пратила нас је и на један парадоксалан начин ово наше ходочашће одвијало се тек након светитељевог коначног повратка у његову „домају“ и коначног пребивања у властитој задужбини усред родног краја. Следећући мисији Владике Лаврентија Николајеви земљаци показивали су и показују делатну љубав и наклоност кроз све што су учинили и чине у част Светог Николаја Лелићког (Радић 2005, 33–34).⁸

Да је Свети Николај „понос и љубав монаха, радовање и похвала свештеника“ постало је парадигматично те се и данас могу уочавати бројни показатељи овог феномена. Пре-

⁸ Уредништво „Глас Цркве“ из Епархије шабачко-ваљевске нпр. 1987. поднело је Светом Архиепископском Сабору иницијативу да се покрене процедура канонизације Владике Николаја. Овај процес отпочео је 1985/86. године.

ма досадашњим сазнањима бројно монаштво примило је постриг из руку Светог Владике. Већина је потицала из тзв. „богомољачког покрета“ — хришћанске народне заједнице. Особито у време социјалистичке атеизације српског друштва одиграли су значајну улогу у очувању многих манастира. Николај се непрекидно старао о Цркви и тај његов труд ублажио је многе недостатности у тешким годинама атеизма. Благодаревши труду дуковског монаха Игнатија, на основу ауторског текста у Зборнику *800 година аутокефалности Српске Православне Цркве у Епархији тимочкој* упознали смо се и са садржајем Николајевог писма Епископу Иринеју Ђирићу након што је хиротонисан и одређен за Епископа тимочког, у којем га позива да дође у ове крајеве где ће срести веру у народу. Из садржаја Николајевог писма уочава се знатна брига за црквено јединство и мисију као и одушевљење уједињењем Српске Православне Цркве (Марковић 2020, 220).⁹

Учишељу ђокајања, свенародни Владико, человођо бојомољне војске Христове

Наставак пута према „Николајевим путоказима“ одвијао се у друштву колеге Миодрага Милутиновића тако што смо се обрели на пословима осликавања параклиса Светог Николаја Српског при Храму Светог Јована Богослова у Бијалистоку (Bialis-

⁹ „Београд, Митрополија, Јуна 6. 1919. Драги оче Иринеје, Хитам да Вам од срца честитам једногласни избор за епископа тимочког. О томе сте извештени јуче, и ми смо Вас очекивали, да дођете јутрос у Београд. Епархија тимочка је мала, народ је побожнији и патријархалнији но у другим епархијама. Држим, да ће Вам се милити радити у овој епархији. Не бојте се ничега, поверите се Божијем Провиђењу и дођите. Доцније, ако би Вас Ваши тамо желели на неку епархију у Војводини, или ако би Ви сами то пожелели, биће лако добити премештај. **Уједињење наше цркве није се могло боље манифестовати него на овај начин, што су избрисане провинцијалне границе при избору епископа. Тако је, дакле, кроз Вашу личност Свети Дух хтео да помогне извођењу нашег фактичког уједињења** (подвукао монах И. М.). Без и најмање сумње, дакле, следујте гласу Духа Божијега, и дођите овамо, где Вас ми с братском љубави очекујемо. Са срдачним поздравом Ваш у Христу брат и друг Епископ Николај.“

tok) koji pripada Poљskoj Pravoslavnoj Crkvi. Posredovanje i inicijativa o. Mihaila Cikovina koji je završio Bogoslovski fakultet u Beogradu bili su presudni ali naklonost pravoslavnih u ovoj oblasti prema Nikolaју nisu iscrpljeni jedino na nivou procesa izgradnje i oslikavanja navedenog paraklisa. To se odrazilo i kroz prevoђење nekoliko Nikolaјevih dela na savremeni poљski jezik, pre svega knjige *Moļitve na jezery* (Velimirović 2017) ali i његових *Mисионарских йисама* (Velimirović 2012) и чувених празничних *Омилија* (Wielimiriwicz 2008). Необично је како је и poљско католичко свештенство прихватило Николајеве *Омилије* у којима су пронашли надахнуће за своје недељне и празничне беседе. Свако ко је макар летимично читао Николајеве *Омилије* зна о чему је реч; јеванђелски смисао представљао је особиту призму за сагледавање животне стварности. Осим тога, свештенство парохије Светог Јована Богослова у Бијалистоку установило је и дане српске културе тј. фестивал *Видовдан*, који се одржава сваке године током седмице у коју пада прослављање Светог Великомученика Кнеза Лазара. Неки од духовних сусрета и фестивалских догађаја одвијају се управо у Параклису Светог Николаја Српског. Поред стандардног иконографског поретка са циклусом *Великих йразника* у иконографском програму Параклиса Светог Николаја Српског, такође представљеног у зони стојећих фигура као и у лунети изнад западног улаза у духовни центар, насликани су и Свети Сава, Свети Кнез Лазар, Преподобна Евгенија — кнегиња Милица, ратник Милош Обилић и Патријарх српски Павле¹⁰ (Радић 2005, 16–17)... Освећење параклиса и живописа обавио је Архиепископ бијалистоцко-гдањски Јаков

¹⁰ Поред тога што Патријарх Павле ужива велико поштовање код православних Пољака идеја да буде насликан у параклису Светог Николаја Српског потекла је из чињенице необично присног односа двојице јерараха и молитвеника, који се вероватно никада нису срели. О томе сведочи писмо које је архмандрит Павле Стојчевић 1955. г. из Атине послао Епископу Николају у Сједињене америчке државе у којем га извештава о стању монашких заједница у Жичкој епархији, сматрајући га још увек надлежним за ову епархију. И један и други архијереј временом су схваћени као народне владике у изразито светосавском контексту.

заједно са данас блаженопочившим Епископом ваљевским Милутином и тадашњим викарним Епископом супраслским Григоријем. Том приликом владика Милутин даривао је делове моштију Светог Николаја Српског.

Пар година касније учествовао заједно са старешином цркве о. Марком Вавренјуком и о. Михаилом Чиквином на промоцији монографије Параклиса Светог Николаја Српског. Чекајући своје време као последњи међу излагачима схватио сам да су све теме већ исцрпљене, међутим, духовни мир и сећање на речи Господње: „... не брините се унапред шта ћете говорити, нити мислити...“ (Мт. 24, 14; Рим. 10, 18) моје мисли водили су ка Светом Николају. Благочестивим парохијанима и верном православном пољском народу поручио сам овом приликом да су, свакако, према некој вишој промисли одабрали свога патрона и заступника пред лицем Господњим, будући да је он још током свог земаљског живота са великом љубављу и старањем обраћао пажњу на потребите, при томе, никога не заборављајући. Својим молитвеним присуством повезао је нас Србе са православним Пољацима, чиме смо постали један народ (лаос) Божји. *Свенародни Владика*, стога, могао би бити схваћен и као „свих народа владика“ као и *человођа доіомољне војске Христјове*, под чиме се у ширем смислу подразумева свака богочежњива душа. Ипак, састављач тропара светоме превасходно је мислио на хришћанску народну заједницу тј. „богомољачки покрет“, чији је неформални духовник био управо владика Николај. Кроз честе радне боравке у Поморављу сретао сам преостале изданке овог духовног покрета, крепио се њиховом вером, „умивао душу“ њиховим појањем и у свакоме од њих препознавао Николајеве тековине и љубав. Прегнантност синтезе Николајеве контемплативности и образовања у свој ширини и дубини, којом се обраћао српској и светској интелигенцији (Јевтић 1994, 12)¹¹ истоветна је оној, коју је уткао у непо-

¹¹ „Што се тиче Владике Николаја, тачно је да је он посветио доста времена и пажње српској интелигенцији: његови философски текстови, беседе, „Религија Његошева“ итд. и у Краљевини Србији, а и касније, били су по-

новљиви однос са једноставношћу молитвене народне душе (Јевтић 1994, 13).¹² Након пољског искуства схватио сам колико нам је шест стотина година након Светог Саве био потребан један такав стуб православља са истанчаним осећањем за утемељивање националне и културе у ширем смислу на етичким основама православног хришћанства.

Свети Николаје Српски и свейправославни, са свима свейима Небеске Србије

Следећи „Николајев позив“ дошао је преко монаха Игнатија, кроз предлог да осликамо параклис — олтар при Богословији Светог Саве (Београдска богословија). Изнад поворке святих архијереја—литурга: Јована Златоустог, Василија Великог, Григорија Богослова и Атанасија Великог, око Светог Саве своје место нашли су свети српски архијереји и архимандрит Јустин Ћелијски, који су се учили или подучавали у овом училишту. Реч је о светим Платону Бањалучком, Доситеју Загребачком као и Николају Жичком, једном од ученика из првих генерација Богословије у Београду. Свети Николај био је најпре богослов Светог Саве те је у овој Богословији 1902. и матурирао (Марковић 2016, 316–320),¹³ а касније постао и њен

свећени интелигенцији. Николај се те отворености према интелигенцији никада није одрекао, ни од ње одустао. Отуда се Николајем интересовала напр. Исидора Секулић.“

¹² „Он је вероватно осетио да нам из народног бића потичу прави, бистри, умни и истински образовани људи, па је то био рад „на дуже стазе“. Јер ми као сељачки народ, све што смо имали и имамо од великих људи, углавном је никло из народа, као што је то и сам Николај био. Тако је, уствари, Николај радио на трајнијем и дубљем повезивању Цркве и културе нашег доба.“

¹³ У матурском говору Никола Велимировић показао је исти онај полет и мисионарску надахнутост, која ће га одликовати до последњег овоземаљског даха: „При оваквом стању ствари, увидећете, господо и другови, заједно самном, да је нашој цркви данас неопходно потребна, не једна генерација младих кандидата свештеничких, са јаком спремом и способношћу, пуних воље и енергије, пуних љубави према цркви: потребан је цео један кадар живих и јаких духова, који ће повести коло народног религиозног и моралног препорођаја, који ће уздићи што је пало; који ће се борити и у борби

предавач (Марковић 2016, 111). Још једном је наглашена паралела са Светим Савом на нивоу богословске мисли и архипастирске мисије, христостремности те љубави према Богу и своме роду. Након 140 година од рођења, 65 од блажене кончине и 30 од преноса Николајевих моштију верујемо да до његовог светосавског лика допиру наше прозбе и молитве, које више него икад одражавају наше потребе и недостатке:

**моли Јединој Човекољубица
да њодари мир и слоју роду нашему.**

* * *

Literature / Литература

- Велимировић, Владика Николај. 1996а. *Пролој — Предјовор — Сведочења; Религија Њејошева; Беседе њод Гором*. Владика Николај: Изабрана дела у 10 књига, књ. 1. Приредили Љубомир Ранковић и Радован Биговић. Ваљево: Глас Цркве.
- Велимировић, Владика Николај. 1996б. *Молијиве на језеру; Песме молијивене; Молијиве; Жейиве Госјодње; Једини Човекољубац*. Владика Николај: Изабрана дела у 10 књига, књ. 10. Приредили Љубомир Ранковић и Радован Биговић. Ваљево: Глас Цркве.
- Велимировић, Епископ Николај. 1985. *Говори срјском народу кроз ѡамнички ѡрозор: [из лојора Дахау]*. Химелстир: Српска православна епархија за Западну Европу.
- Јевтић, Атанасије. 1994. *Знак ѡрејоречни: разјовори у времена смујина*. Библиотека „Логос“, књ. 1. Београд: Студенти Богословског факултета.
- Јеротић, Владета. 1993. *Како замишљам да дих разјоварао са Владиком Николајем Велимировићем данас*. Шабац: Епархија шабачко-ваљевска.

пасти, али и доказати, да је наука Богочовека још исто онако свежа и силна, каква је била када ју је Он с Горе Јелеонске први пут проповедао свету, да су истините речи Његове: *Небо и земља ѡроћи ће, али речи моје неће ѡроћи!*“

- Марковић, Игнатије, ур. 2016. *Бојословија Свeйшoј Сaвe: 1836–2016 (Зборник рaдoвa)*. Приредили Хаџи Ђорђе Којић и др. Београд: Богословија Светог Сaвe.
- Марковић, Игнатије. 2020. „Епископ тимочки (1919–1921) и бачки (1921–1955) др Иринеј Ђирић — исповедник правослaвљa“. У *800 лoдинa ауџoкeфaлнoстии Српскe Пpaвoслaвнe Црквe у Ејaр-xији тимoчкoј: зборник рaдoвa*, ур. прoтoјерeј мр Игор Ивкo-вић, 215–251. Зајечар: Епaрхија тимoчкa.
- Мeмoaри Пaтpијaрхa српскoј Гaвpилa*. 1990. Београд: СФАИРОС.
- Радић, Радмила. 2005. *Пaтpијaрх Пaвлe (Стoјчeвић): диoгpафијa*. Београд, Тањут — Компанија Нoвoсти AД.
- Рaдoсaвљeвић, прoтoсинђeл Јoвaн. 1985. „Исихaзaм“. *Тeo-лoшки ипoлeги: вeрcкoнaучни чaсoиc XVIII (1–3): [1]–51*. <https://teoloskipogledi.spc.rs/XVIII.1985/1-3/1>.
- Andrejev, Leonid. 1981. *Moje beleške*. Izabrao i preveo Milivoje Jovanović. Zbirka „Ljubav i smrt“, kolo 2; 1. Beograd: Slovo ljubve.
- Draškić Vićanović, Iva. 2012. „Psihagoška teorija umetnosti“. *Theoria: časopis Srpskog filozofskog društva* 55 (2): 107–117. <https://doi.org/10.2298/THEO1202107D>.
- Petrović, Srećko. 2020. “Is Nicholai Velimirovich the Author of the Book *Words to the Serbian People Through the Dungeon Window?*” *Philotheos: International Journal for Philosophy and Theology* 20 (2): 260–303. <https://doi.org/10.5840/philotheos202020217>.
- Velimirović, Św. Mikołaj Serbski. 2012. *Listy misionarskie*. Przekład Krzysztof Tur lub Vladan Stamenković; redakcja Michał Czykwin, Grażyna Sobocka. Hajnówka: Wydawnictwo „Bratczyk“.
- Velimirović, Św. Mikołaj Serbski. 2017. *Modlitwy nad jeziorem*. Przekład ks. Remigiusz Sosnowy; redakcja Hieronnych Gabriel (Hagioryta), Marek Jakimiuk. Hajnówka: Wydawnictwo „Bratczyk“ — Monaster Świątego Dymitra Sołuńskiego — Saki.
- Wielimiriwicz, Areypasterz Mikołaj Serbski. 2008. *Homilie*. Przeł. z ros. Andrzej Bień; red. H. Gabriel, M. Jakimiuk. Hajnówka: Wydawnictwo „Bratczyk“.

* * *